

ЗАТВЕРДЖЕНО
Методичною радою
університету
від 26.02.2020
(протокол №5)

Силабус
навчальної дисципліни
Історія Півдня України
2020-2021 навчальний рік

Освітня програма. Історія
Спеціальність. 032 Історія та археологія
Галузь знань 03 Гуманітарні науки
Рівень вищої освіти. Перший

Викладач (і)	Людмила ЗОЛОТАР
Посилання на сайт	http://bdpu.org/faculties/gef/structure-gef/kaf-istor/composition-kaf-istor/zolotar-liudmyla-mykolaivna
Контактний тел.	0667966342
Е-mail викладача:	zolotar_lyuda@ukr.net
Графік консультацій	в online режимі з використанням дистанційних технологій

Обсяг курсу на поточний навчальний рік:

Кількість кредитів/ годин	Лекції	Практичні заняття	Самостійна робота	звітність
3/90	16	14	60	екзамен

Семестр: весняний

Мова навчання: українська

Ключові слова: Південь України, регіональна історія, фронтір, губернія, етнічні групи, махновщина.

Мета та предмет курсу: мета навчальної дисципліни «Історія Півдня України» полягає у комплексній реконструкції історії півдня України.

Предмет курсу є історичний розвиток Півдня України, з його об'єктивними закономірностями та специфічними особливостями, які вплинули на формування та виокремлення особливого поліетнічного регіону.

Компетентності та програмні результати навчання: загальні: **ЗК 2.** Здатність робити смислові узагальнення та висновки, виявляти в інформаційних даних і концептах хиби й вразливі місця, суперечності та неповноту аргументації. **ЗК 4.** Здатність відрізняти суб'єктивні, спонтанні складові суджень від об'єктивних і аргументованих, вміти надавати перевагу останнім. Фахові: **ФК 1.** Критичне усвідомлення взаємозв'язку між фактами, подіями, явищами і процесами у

минулому та сучасності. **ФК 5.** Знання, вміння і навички опрацювання наукових та інформаційних джерел й використання інформаційно-пошукових інструментів, таких як: бібліографічні довідники, путівники до архівних фондів, архівні описи та посилання на електронні ресурси.

Результатом навчання є **ПРН 3.** Здатність визначати основні тенденції історичного розвитку в конкретні історичні періоди. **ПРН 18.** Здатність порівнювати здобутки наукових шкіл при вирішенні актуальних проблем історії та археології.

Модуль 1

Змістовий модуль 1. Вступ до курсу історія Півдня України

Тема 1. Предмет, завдання, методологія курсу.

Тема 2. Історіографія курсу. Джерельна база.

Тема 3. Археологічні пам'ятки Півдня України.

Змістовий модуль 2. Топоніміка та географічні межі Півдня України. Перші людські цивілізації Півдня України

Тема 4. Топоніми Півдня України.

Тема 5. Географічні межі, адміністративно-територіальний поділ, районування Півдня України.

Тема 6. Перші людські цивілізації на Півдні України.

Змістовий модуль 3. Південна Україна в період середньовіччя

Тема 7. Південна Україна в період середньовіччя.

Тема 8. Козацька доба і Південь України.

Тема 9 Пограниччя та вплив його на розвиток Півдня України.

Змістовий модуль 4. Південна Україна в XVIII- поч. XX ст.

Тема 10. Міграційні процеси та етнічний склад Півдня України в XVIII- поч. XX ст.

Тема 11. Соціально-економічний розвиток Півдня України в XVIII- поч. XX ст.

Тема 12 Культурно-релігійний розвиток Півдня України в XVIII- поч. XX ст.

Змістовий модуль 5. Південна Україна в XX – XXI ст.

Тема 13. Південна Україна в 1917-1921 рр.

Тема 14. Південна Україна в радянський період.

Тема 15 Південна Україна в період незалежності.

Методи навчання: За джерелами передачі й характером сприйняття інформації. Словесні: пояснення, розповідь, лекція, бесіда. За основними дидактичними завданнями, які необхідно вирішувати на конкретному етапі навчання: методи оволодіння знаннями, формування умінь і навичок, застосування отриманих знань, умінь і навичок. За характером пізнавальної діяльності: пояснювально-ілюстративні, репродуктивні, проблемного викладу, частково-пошукові, дослідницькі. **Методи стимулювання навчальної діяльності:** метод навчальної дискусії, обговорення будь-якого питання навчального матеріалу; метод створення ситуації новизни навчального матеріалу; метод опори на життєвий досвід здобувачів. **Методи контролю і**

самоконтролю у навчанні. Методи навчання: виконавчий; репродуктивний, продуктивно-практичний; частково-пошуковий; пошуковий.

Політика курсу (особливості проведення навчальних занять): Вивчення навчальної дисципліни «Історія Півдня України» передбачає підготовку до семінарських занять, опрацювання основної та додаткової літератури, виконання завдань передбачених навчальним планом. Студенти зобов'язані дотримуватися дедлайнів визначених для виконання усі видів письмових робіт з курсу. Відвідання занять є складовою навчального процесу. Передбачається, що студенти відвідають в повному обсязі лекції і практичні заняття з «Історія Півдня України». Студенти інформують викладачку про неможливість відвідати заняття. Академічна доброчесність: передбачається, що при підготовці до практичних занять, роботі з джерелами інформації, будуть дотримуватися всіх видів академічної доброчесності та наукової етики.

Технічне й програмне забезпечення/обладнання, наочність: вивчення курсу не передбачає використання програмного забезпечення, крім загально вживаних операційних систем та програм.

Система оцінювання та вимоги: оцінювання знань студентів з навчальної дисципліни «Історія Півдня України» здійснюється шляхом проведення заходів, які включають поточний контроль: відбувається за результатами виконання самостійних робіт (опрацювання літератури та першоджерел, конспектування першоджерел, написання рефератів та есе, складання презентацій тощо) та підсумкового контролю в формі екзамену наприкінці семестру з урахуванням відвідування занять, виступів на семінарських заняттях, якості самостійної навчальної роботи. Рівень навчальних досягнень студентів оцінюється за 100-бальною шкалою.

Шкала оцінювання: національна та ЄКТС

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка за національною шкалою		Оцінка шкалою ЄКТС
	Для підсумкового семестрового контролю, що включає екзамен, курсову роботу, практику	Для підсумкового семестрового контролю, що включає залік	Для всіх видів підсумкового контролю
90-100	відмінно	зараховано	A (відмінно)
65-89	добре		BC (добре)
50-64	задовільно		DE (задовільно)

35-49	незадовільно	не зараховано	FX (незадовільно) з можливістю повторного складання
1-34	незадовільно		F (незадовільно) з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

Список рекомендованих джерел

Основні

1. *Ab urbe condita* : Урбаністичний простір Південної України в останній третині XVIII – першій половині XX ст. : збірка матеріалів Міжнародної науково-практичної конференції, присвяченої 250-й річниці м. Запоріжжя. Запоріжжя: АА Тандем, 2020. 288 с. іл.
2. Баханов К.А., Лыман И.И. Бердянск в дневниках титулярного советника В.К.Крыжановского. Крыжановский В.К. Дневники. Запорожье: Просвіта, 2002. 218 с.
3. Бердянська чоловіча гімназія (остання третина XIX століття) / Упорядники: В.М. Константинова, І.І. Лиман // Матеріали з історії Бердянського державного педагогічного університету. Том I. К.: «Освіта України», 2006. 528 с.
4. «Бердянський літописець» Василь Крижанівський // Упорядники: І.І. Лиман, В.М. Константинова. Бердянськ - Київ - Едмонтон: РА «Тандем – У», 2007. с. 300 с.
5. Бойко А.В. Джерела з історії ярмарок Південної України останньої чверті XVIII – першої половини XIX століття. Запоріжжя, 2000. 136 с.
6. Бойко А.В. Південна Україна останньої чверті XVIII століття. Аграрні відносини. Запоріжжя, 1997. 203 с.
7. Бойко А.В. Південна Україна останньої чверті XVIII століття. Аналіз джерел. К., 2000. 308 с.
8. Верменич Я. Південна Україна на цивілізаційному пограниччі : [монографія] Київ : Ін-т історії України НАН України, 2015. 481 с.
9. Gelina Harlaftis, Victoria Konstantinova, Igor Lyman, Anna Sydorenko and Eka Tchkoïdze (eds) BETWEEN GRAIN AND OIL FROM THE AZOV TO THE CAUCASUS: THE PORT-CITIES OF THE EASTERN COAST OF THE BLACK SEA, LATE 18TH – EARLY 20TH CENTURY. Rethymnon, Crete 2020. xxxi + 534 p.
10. Дослідники історії Південної України : біобібліографічний довідник / Упорядник : Ігор Лиман. Київ, 2013. Том 1. 382 с.

11. Дослідники історії Південної України : біобібліографічний довідник / Упорядник : Ігор Лиман. Том 2. Київ, 2016. 496 с.
12. Єременко М., Лиман І. Військове духовенство на півдні України (1734-1853 рр.). Мелітополь : Видавничий будинок Мелітопольської міської друкарні, 2014. 436 с.
13. Запорізький рахунок Великій війні: 1939-1945: монографія / наук. ред. Ф. Г. Турченко. Запоріжжя : Просвіта, 2013. 416 с.
14. Золотар Л.М. Будівництво і функціонування мережі шосейних доріг Таврійської губернії в другій половині XIX – на початку XX століття. *Сборник научных трудов Sworld: материалы международной научно-практической конференции «Современные проблемы и пути их решения в науке, транспорте, производстве и образовании 2012»*. Одеса: КУПРИЕНКО, 2012. Выпуск 4. Том 49. С. 65-71.
15. Золотар Л.М. Транспортні засоби на дорогах Таврійської губернії в другій половині XIX – на початку XX століття. *Вчені записки Таврійського національного університету імені В.І. Вернадського*. Серія Історія. Київ, 2019. Т. 30 (69). № 2. С. 16-22.
16. Лиман І. Державна церква і державна влада: Південна Україна (1775–1861). Запоріжжя: РА «Тандем–У», 2004. 400 с.
17. Константінова В., Лиман І, Ігнатова А. Європейське спрямування Північного Приазов'я в імперську добу: британські консульські рапорти про італійське судноплавство. Бердянськ: ФОП Ткачук О. В., 2016. 184 с.
18. Константінова В.М. Соціокультурні аспекти урбанізаційних процесів на Півдні України (друга половина XIX – початок XX століття). Запоріжжя, 2011. 100 с.
19. Константінова В.М. Урбанізація: південноукраїнський вимір (1861–1904 роки). Запоріжжя: АА Тандем, 2010. 596 с.
20. Лиман І. І. Церковний устрій Запорозьких Вольностей (1734–1775). Запоріжжя: РА «Тандем–У», 1998. 180с.
21. «Кращий порт Азовського моря». Літопис історії Бердянська очима кореспондентів «Одеського Вісника» (1861 – 1875 рр.) // Упорядники: І.І. Лиман, В.М. Константінова. Бердянськ – Таганрог: РА «Тандем – У», 2007. 402 с.
22. Лиман І., Константінова В. Український Південь очима консулів Британської імперії 19 - початку 20 ст. Том 1: Британські консули в портовому місті Бердянську. Київ, 2018. 630 с.
23. Лиман Ігор, Константінова Вікторія, Данченко Євген. Британський консул і промисловець Джон Грієвз. Бердянськ: Видавець Ткачук О. В., 2017. 200 с.
24. Лиман Ігор, Константінова Вікторія. Грецька громада та консули Греції у Бердянську XIX – початку XX століття. Мелітополь: Видавничий будинок Мелітопольської міської друкарні, 2020. 494 с.

25. Лиман Ігор, Константинова Вікторія. Німецькі консули в Північному Приазов'ї. Дніпро: ЛІРА, 2018. 500 с.
26. Лиман Ігор, Подколзіна Софія. Поширення імперських практик взаємин держави і церкви: релігійне життя Бердянська першого десятиріччя його існування. Бердянськ: ФОП Ткачук О. В., 2015. 118 с.
27. Макідонов А. В. Дніпровська прикордонна лінія в документах середини 1770-х - початку 1780-х рр.: збірник документів. Запоріжжя: Кругозір, 2016. 516 с.
28. Макідонов А.В. Дніпровська лінія (1770-1797). Запоріжжя: Акцент Інвест-трейд, 2014. 556 с.
29. Матвієнко Л. П., Михайлик А. Г., Макаренко О. П. Культура південноукраїнського регіону. Питання міжетнічної комунікації: навч. посібник. Рекомендовано Міністерством освіти і науки України / За заг. ред. канд. пед. наук, проф. А. Г. Михайлика. Миколаїв: Вид. Прокопчук Т. Ю., 2010. 322 с.
30. Ушаков О. Місцеве самоврядування півдня України в 1917-1921 роках. Бердянськ : Ткачук О. В., 2016. 135 с.
31. Наука в Южном регионе Украины (1971-2011) / [Б. Г. Александров и др. ; ред. С. А. Андронати] ; Нац. акад. наук Украины, Юж. науч. центр. О. : Фенікс, 2011. 699 с.
32. Наукова школа професора А.В. Бойка: персоналії та доробок / Упорядники: Ігор Лиман, Вікторія Константинова. Запоріжжя, 2011. 376 с.
33. «Повітова столиця». Літопис історії Бердянська очима кореспондентів «Одеського Вісника»(1876 – 1893 рр.) // Упорядники: І.І. Лиман, В.М. Константинова. Бердянськ – Невинномиськ: РА «Тандем – У», 2007. 380 с.
34. Селяни і місто: феномен сприйняття урбанізаційних процесів у селянській традиції (матеріали історико-археографічних експедицій Північним Приазов'ям) / Упорядник В.М. Константинова. К., 2012. 416 с.
35. Схід і Південь України: час, простір, соціум : колект. монографія : у 2 т. / відп. ред. - акад. НАН України В. А. Смолій ; НАН України, Ін-т історії України. Київ : Ін-т історії України НАН України, 2014 - 2016.
36. Торгівля в Південній Україні: організація товарообігу та людський потенціал (кінець XVIII - початок XX ст.) / Гордуновський О. М., Гуржій О. І., Реєнт О. П. ; [відп. ред. В. А. Смолій] ; НАН України, Ін-т історії України. Київ : Ін-т історії України НАН України, 2017. 154 с.
37. Турченко Г. Ф., Турченко Ф. Г. Південна Україна: модернізація, світова війна, революція (кін. XIX ст. – 1921 р.). К.: Генеза, 2003. 304 с.
38. Турченко Г. Ф. Південна Україна на зламі епох (1914-1922 рр.). Запоріжжя: Просвіта, 2005. 324 с.
39. Турченко Г. Ф. Південноукраїнський регіон у контексті формування модерної української нації (XIX – перша чверть XX ст.). Запоріжжя: Запорізький національний університет, 2008. 342 с.

40. Усна історія Степової України / Запорізький край. Запоріжжя: АА Тандем, 2012. Т. 10. 532 с.
41. Усна історія Степової України / Упорядник І.В. Савченко. Запоріжжя: АА Тандем, 2015. Т. 11. 352 с.
42. Формування економічного потенціалу південного регіону України : монографія / [І. Т. Кіщак та ін.] ; Миколаїв. нац. ун-т ім. В. О. Сухомлинського. Миколаїв : Іліон, 2014. 330 с.
43. Чоп В.М., Лиман І.І. «Вольный Бердянск»: місто в період анархістського соціального експерименту (1918–1921 роки). Запоріжжя: РА «Тандем-У», 2007. 478 с.
44. Чоп В.М., Лиман І.І. Нащадки запорожців: махновський рух у Північному Приазов'ї (1918-1921 рр.). Мелітополь. 2019. 609с.
45. Чоп Володимир, Лиман Ігор. Місцями пам'яті повстанських перемог у Запорозькому краї: Азовська операція Нестора Махна. Запоріжжя, 2017. 99 с.
46. «Юне місто». Літопис історії Бердянська очима кореспондентів «Одеського Вісника» (1827–1860рр.) // Упорядники: І. І. Лиман, А. М. Піменов. Бердянськ– Ростов-на-Дону: РА«Тандем–У», 2007. 358 с.

Додаткові

47. Арабаджи С. С. Повсякденне життя грекині Приазов'я наприкінці ХІХ – на початку ХХ ст. // *Гілея*. К., 2009. Спецвипуск. С. 78-84.
48. Бачинська О. А. Політика Російської імперії щодо задунайського козацтва: стратегія, тактика, заходи // *Україна в Центрально-Східній Європі (з найдавніших часів до кінця ХVІІІ ст.)*. Вип. 4. К.: Інститут історії України НАН України, 2004. С. 320-328.
49. Історичні мідраші Північного Причорномор'я / голов. ред. М.М. Шитюк. Випуск VII. Том II. Миколаїв: Типографія Шамрай, 2018. 377 с.
50. Крилов М. В. Пам'ять втрачених сіл (Зниклі ойконіми Запоріжжя: 1945-2000). Довідник. Мелітополь: Мелітополь, 2002. 76 с. •
51. Крилов М. В. Трансформація розселення менонітів та німців у Молочанському регіоні в дорядянський період // *Регіональні проблеми України: географічний аналіз та пошук шляхів вирішення*. Херсон, 2005. С. 184-188.
52. Мільчев В. І. Болгарська еміграція до України у ХVІІІ столітті // *Записки науково-дослідної лабораторії історії Південної України Запорізького державного університету: Південна Україна ХVІІІ-ХІХ століття*. Вип. 3. Запоріжжя, РА Тандем-У, 1998. С. 114-122.
53. Нариси з історії освоєння Південної України ХV-ХVІІІ ст. : колективна монграфія / за ред. О. Репана. К. : К.І.С., 2020. 288с.
54. Пачев С. І. Болгарський переселенський рух до Приазов'я: підсумки півторастолітнього вивчення // *Болгари: 150 років у Приазовському краї / Наукова серія. Болгари Північного Приазов'я: історія, мова та культурал*, Книга 5. Велико-Тирново, Мелітополь, Вид-во МДПУ ім. Богдана Хмельницького, 2012. С. 11-51.

55. Пачев С. І. Міграції болгар і гагаузів у Таврійській губернії після російсько-турецької війни 1877-1878 рр. // *Дриновський збірник*. Т. III. Харків-Софія: Академічне вид-во ім. проф. Марина Дринова, 2009. С. 276-285.

Інформаційні ресурси

1. <http://ri-urbanhistory.org.ua/>
2. <https://uinp.gov.ua/>
3. <http://history.org.ua/uk>